

Lietuvių liaudies menas – tradicija ir dabartis.

Lietuvos tūkstantmečio paminėjimo dainų ir šokių šventės „Amžių sutartinė“ programos paroda

Lietuvos dailės muziejus ir Lietuvos liaudies kultūros centras liepos 2 d. Radvilų rūmuose visuomenei pristatė Lietuvos tūkstantmečio dainų ir šokių šventės „Amžių sutartinė“ lietuvių liaudies meno parodą „Tradicija ir dabartis“.

Liaudies kūryba yra gyvybiškai esminga Lietuvai ir lietuvių kultūrai. Nors istorinis bėgsmas daug ką sunaikino, bet išliko senoji protėvių kalba, kai kurie papročiai, tradicijos, melodingos dainos ir savitas liaudies menas. Ši liaudies meno paroda skiriama Lietuvos tūkstantmečio paminėjimui. Joje eksponuojami nūdienos tautodailininkų darbai bei patys gražiausi, būdingiausi Lietuvos dailės muziejaus rinkiniuose saugomi tradiciniai liaudies kūrybos pavyzdžiai: medžio dirbiniai, baldai, audiniai, drabužiai, keramika, skulptūra, tapyba.

Mediniai daiktai ir įrankiai, naudoti XVIII a. pab. – XX a. pradžioje kaimo žmogaus buityje, – puikaus liaudiško dizaino pavyzdžiai. Juos brangino, tausoję, jais grožėjosi ir perduodavo šeimoje iš kartos į kartą. Ypatingu išradingumu ir meniniu skoniu meistrai pasižymėdavo darydami moterų darbo įrankius, susijusius su verpimu, audimu, skalbimu ir kitais darbais. Tai verpstės, prieverpstės, šaudyklės, sprąščiai, sukučiai nytims pakelti, kultuvės, kočėlai. Jie išdailinti įvairiausiais pjaustinėtais ir raižytomis geometriniais ornamentais, rečiau scheminiais augalijos motyvais. Raštuose plastikos kalba tarsi užkoduoti geriausi palinkėjimai, kartais įrankio priklausomybei atskirti įrėžiami inicialai ar ženklai. Iš visų moterų darbo įrankių archajiškomis formomis išsiskiria ilgakotės verpstės. Nors dauguma namų apyvokos daiktų ir indų daryti iš medžio, greta gyvavo ir moliniai indai. Puošnumu, spalvų siluete ir dekoro įvairove, palyginti su kitais molio indais, išsiskiria ašočiai. Puošniausi ašočiai buvo skiriami vestuvių, krikštynų, vardynų šventiniam stalui.

XIX–XX a. pradžios valstiečių baldai: spintos, pakabinamos spintelės, indaujos, lovos, kėdės, stalai, rankšluostinės, kraičių skry-

THE LITHUANIAN FOLK ART – THE TRADITION AND THE PRESENT

The publication speaks about the exhibition of the Lithuanian folk art “The tradition and the present” of the millennium song celebration of Lithuania “Songs of the centuries” organized by the Lithuanian Art Museum and the Lithuanian Folk Culture Centre on 2 July. The exhibition consisted of two parts: the old folk arts in the collections of the Lithuanian Art Museum and the contemporary folk art exposition prepared by the Lithuanian Folk Culture Centre. The visitors of the exhibition were introduced to over 230 best and most characteristic examples of traditional folk art kept in the museum: wooden carvings, furniture, textiles, clothes, ceramic items, sculptures, and paintings. The viability and continuity of folk art traditions was embodied in the works of over 460 best folk artists of the end 20th and beginning 21st centuries.

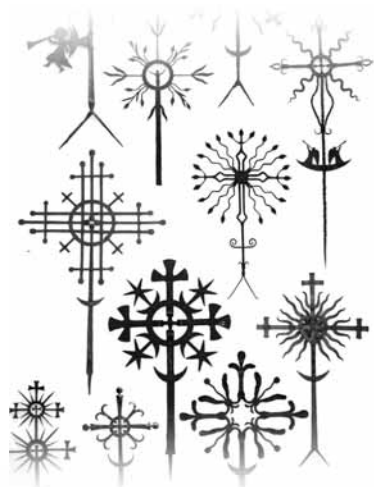
Prepared under the information presented by the initiators of the exhibition Marija Kuodienė, Irena Ūdraitė, Dalia Bernotaitė–Beiliauskienė.

nios – tvirti patogūs, gražūs. Puošiausias tarp baldų – kraičių skrynios.

Viena iš svarbiausių lietuvių moterų išmone pasireiškimo sričių XVIII a. pab. – XX a. pirmoje pusėje buvo audimas ir rankdarbiai. XIX a. daugumą drabužių ir butyje naudotų įvairių audinių moterys išsiaušdavo pačios, paprastomis kaimiškoms staklėmis. Žaliava, audimo techniką, raštus, puošybą parinkdavo atsižvelgdamos į audinių paskirtį ir etnografinės srities tradicijas. Parodoje eksponuojami gražiausi interjero audiniai: lovatiesės, staltiesės, paklodės, rankšluosčiai. Rankšluosčiai be utilitarinės, turėjo ir kitų paskirčių – patys gražiausi kabojo rankšluostinėse kaip pirkios puošmena ar, kaip nuo seno įprasta Lietuvoje, buvo dovanojami įvairiomis progomis.

Lietuvių valstiečių tradiciniai šventadienių drabužiai formavosi šimtmečius iki XIX a. vidurio, veikiami istorinių, ekonominių sąlygų, tradicijų ir papročių. Kiekvienos etnografinės srities drabužiuose galima įžvelgti ypatumų, būdingų tik tam regionui. Aukštaičių drabužiuose daug baltos spalvos. Tradicinė archajiška simbolinė moterų galvos apdanga – balti nuometai. Žemaičių apranga pasižymi sodriais spalvų deriniais ir skarų gausumu bei įvairumu. Vienos seniausių – skersadryžės, dėvėtos XVIII a. – XIX a. pirmoje pusėje. Suvalkiečių drabužiai išsiskiria spalvingomis kaišytinėmis prijuostėmis.

Lietuvių liaudies dailės atsiradimą lėmė XVII a. katalikiškos reformos laikotarpiu kaimo aplinkoje įdiegtas pamaldumas. Valstiečių

bendruomenėje paplito skirtingų gabumų, pasimokiusių ar savamokslų liaudies menininkų sukurti darbai. Jų kūriniai, nesudėtingos, primityvios meninės kalbos, tenkino paprastų žmonių dvasinius poreikius. Ypatingo pakilimo liaudies menas pasiekė XIX a. – XX a. pirmoje pusėje. Pakelėse, laukuose, prie sodybų iškilo kryžiai, koplytstulpiai, koplytelės. Šiuos mažosios liaudies architektūros statinius puošė dievdirbių išdrožtos skulptūros. Būdingiausi siužetai – iš Kristaus, Marijos, šventųjų gyvenimo: Jėzus Nazaretis, Rūpintojėlis, Sopulingoji Dievo Motina, Pieta, šv. Jonas Nepomukas, šv. Izidorius, šv. Agota ir kiti. Vienas populiariausių šventųjų buvo antrasis Lietuvos globėjas šv. Jurgis – gynėjas nuo blogio, gyvulių saugotojas. Nedidelės, išraiškingos skulptūrėlės atspindi kūrbinį tautos prada, stiprų plastinį formos pajautimą.

Liaudies tapybos paveldas nėra gausus. Ypatingi XVII a. nutapyti ant medžio lentos nedideli keturi Ivoškių kaimo (Joniškio r.) koplyčios altorėlio paveiksliai. XIX a. savamokslų liaudies tapytojų paveiksliai pasižymi dekoratyvumu, vaizdo paprastumu, kontrastingomis spalvomis. Medžio raižinių kūrimo tradicija susiformavo XIX a. Tai lėmė išaugęs religinio paveikslų poreikis. Raižiniai paplito Vakarų Lietuvoje. Žymiausias liaudies raižytojas – Aleksandras Vinkus (1832–1912). Vienas ryškesnių jo darbų – raižinys „Šv. Adomas ir leva“.

Liaudies kūrybos tradicijų gyvybingumą, jų tąsą ir kaitą atspindi geriausių XX a. antros pusės – XXI a. pradžios tautodailininkų sukurti darbai. ■

*Parengė Marija Kuodienė, Irena Ūdraitė,
Dalia Bernotaitė–Beliauskienė.*

Lolitos Valužienės nuotr.

